

ΚΥΠΡΟΣ: ΧΡΥΣΟΠΡΑΣΙΝΟ ΦΥΛΛΟ ΡΙΓΜΕΝΟ ΣΤΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

- Μην ξεχνάτε ότι έχουμε δώσει και μια υπόσχεση.
- Ποια υπόσχεση, Γιώργο;
- Α! Το έχετε ξεχάσει. Δεν υποσχεθήκαμε στον Γρηγόρη, ότι θα βρούμε πληροφορίες και για τη δικιά του πατρίδα και θα γράψουμε και γι' αυτήν στο περιοδικό;
- Από πού είναι ο Γρηγόρης;
- Από την Κύπρο και μάλιστα από τη Λευκωσία. Όμως δεν έχει πάει ποτέ. Το σπίτι του παππού του είναι, λέει, στα «Κατεχόμενα».
- Πες μας, λοιπόν παππού, τι έγινε τότε;
- Για να καταλάβετε πρέπει να ξεκινήσουμε την ιστορία πολλά χρόνια πριν.
- Από πότε δηλαδή;
- Κοιτάξτε, εγώ θυμάμαι τα πιο πρόσφατα γεγονότα. Μια και ενδιαφέρεστε, όμως, ας βρούμε τις πληροφορίες από τούτο το βιβλίο.
- Ας διαβάσουμε, λοιπόν.

- Ήταν ικανοποιημένοι οι κάτοικοι που πέρασαν από τον ένα κατακτητή στον άλλο;
- Είναι εύκολο να δώσετε μια απάντηση σ' αυτό.

- Αλήθεια θυμόσαστε τι έγινε στους Βαλκανικούς Πολέμους; Γιατί άραγε οι Κύπριοι έλπιζαν τότε ότι θα ενωθούν με την Ελλάδα;

Τον Ιούλιο του 1878 η Κύπρος πέρασε από τα χέρια των Τούρκων στους Άγγλους. Οι δύο λαοί είχαν υπογράψει μεταξύ τους μια μυστική συνθήκη στην Κωνσταντινούπολη, στις 4 Ιουνίου 1878. Η Αγγλία θα βοηθούσε την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Σε αντάλλαγμα, η Τουρκία παραχωρούσε την Κύπρο στη Βρετανία.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα για τους Άγγλους ήταν η απαίτηση ολόκληρου του ελληνικού πληθυσμού του νησιού για ένωση με την Ελλάδα. Οι Άγγλοι, έως το 1914, έλεγαν ότι η Κύπρος ήταν τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Δεν μπορούσαν να παραχωρήσουν την Κύπρο, στην Ελλάδα, γιατί θα παραβίαζαν τη συνθήκη του 1878. Η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα φαινόταν βέβαιη την εποχή των Βαλκανικών Πολέμων. Για πρώτη φορά, το θέμα συζητήθηκε μεταξύ της Αγγλίας και του πρωθυπουργού της Ελλάδας, του Ελευθέριου Βενιζέλου, τον Δεκέμβρη του 1912, σε διάσκεψη στο Λονδίνο.

Στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όμως, η Τουρκία πήγε στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων. Τότε, η Βρετανία ακύρωσε την «κυπριακή συνθήκη» του 1878. Η Κύπρος έγινε τμήμα της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Η πρόταση της ένωσης έγινε για δεύτερη φορά στην Ελλάδα τον Οκτώβριο του 1915. Η Βρετανία πρόσφερε την Κύπρο στην Ελλάδα, με αντάλλαγμα να πολεμήσει στο πλευρό της Αντάντ. Η Ελλάδα όμως επιθυμούσε να μείνει ουδέτερη.

- Η Ελλάδα δηλαδή δεν ήθελε την ένωση με την Κύπρο;
- Απ' όσο ξέρω ο ελληνικός λαός πάντα το ήθελε. Ο βασιλιάς του, όμως, επιθυμούσε να μείνει η Ελλάδα ουδέτερη.
- Ας διαβάσουμε τότε παρακάτω, να δούμε τι έγινε τελικά.

Η Κύπρος έθεσε ξανά το θέμα της ένωσης στο Λονδίνο, στο τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Η Βρετανία δεν δέχτηκε την ένωση με την Ελλάδα. Με τη Συνθήκη της Λωζάννης (Ιούλιος 1923), η Κύπρος πέρασε νόμιμα στην κυριαρχία της Αγγλίας.

- Θυμηθείτε τι έγινε κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.
- Τελικά η Αγγλία ήταν ανένδοτη.
- Έτσι φαίνεται προς το παρόν. Όμως και οι Ελληνοκύπριοι δεν έμειναν άπρακτοι.
- Τι έκαναν δηλαδή;
- Για να δούμε, αναφέρει κάτι το βιβλίο;

Μετά τις εκλογές του 1930, στην Κύπρο ξεκίνησε έντονος αντιβρετανικός πολιτικός αγώνας. Οι Βρετανοί προσπάθησαν να περιορίσουν τις πολιτικές ελευθερίες των Κυπρίων.

-Δείτε αυτόν το χάρτη της Μεσογείου, που περιλαμβάνει και την Κύπρο. Είναι εύκολο να καταλάβετε, από τη θέση της Κύπρου στη Μεσόγειο, γιατί τη διεκδικούσαν τρεις χώρες και γιατί οι ίδιοι οι Κύπριοι ήθελαν την ένωση με την Ελλάδα;

Χάρτης της θέσης της Κύπρου στην Ανατολική Μεσόγειο.

Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι Βρετανοί έδωσαν μεγαλύτερη ελευθερία στους Κυπρίους. Έτσι οι τελευταίοι ζήτησαν ξανά την ένωση. Τότε εμφανίστηκαν τα κυπριακά κόμματα. Ιδρύθηκε το ΑΚΕΛ (Ανορθωτικό Κόμμα του Εργαζόμενου Λαού), από παλιούς κομμουνιστές. Σημαντικό κόμμα της κυπριακής δεξιάς ήταν το Κ.Ε.Κ. (Κυπριακό Εθνικό Κόμμα).

Το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου έφερε πολλές ελπίδες στην Κύπρο για ένωση με την Ελλάδα και ελευθερία. Όμως όσα υποσχέθηκε η βρετανική κυβέρνηση στη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου για ελευθερία και δικαιοσύνη δεν εφαρμόστηκαν. Επομένως, εντάθηκε ο κυπριακός πολιτικός αγώνας.

Στις 15 και 22 Ιανουαρίου 1950, έγινε στην Κύπρο δημοψήφισμα στο οποίο 95,7% των ελληνοκυπρίων ψήφισαν υπέρ της Ένωσης, παρ' όλα αυτά ο Άγγλος κυβερνήτης υποστήριζε ότι το Κυπριακό Ζήτημα είχε κλείσει. Ανάλογα αντέδρασε και η ελληνική κυβέρνηση.

- Τελικά σε μια χώρα δεν μετράει αυτό που θέλει ο λαός.
- Όχι πάντα. Αυτό εξαρτάται από τον ηγέτη του.

Ο Γεώργιος Γρίβας, (πρώτος από δεξιά) γνωστός με το ψευδώνυμο Διγενής, ανάμεσα σε μαχητές της ΕΟΚΑ, στην περιοχή του Κύκκου.

Γρηγόρης Αυξεντίου, υπαρχηγός της ΕΟΚΑ. Στις 3 Μαρτίου 1957 οι Άγγλοι μετά από προδοσία τον έκαψαν ζωντανό στο κρησφύγετό του.

Στις 20 Οκτωβρίου 1950, εξελέγη αρχιεπίσκοπος ο Μακάριος Γ'. Η Βρετανία δεν υποχωρούσε. Ο ένοπλος αγώνας ήταν η μόνη λύση. Η αρχηγία ανατέθηκε στον Γεώργιο Γρίβα. Τον Ιανουάριο του 1955, μπήκε στην οργάνωση ο Γρηγόρης Αυξεντίου. Η δράση της ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών) άρχισε την 1η Απριλίου 1955, με εκρήξεις βομβών. Οι Βρετανοί δεν το περίμεναν. Τον Σεπτέμβριο του 1955, η ΕΟΚΑ κηρύχθηκε παράνομη. Η Βρετανία προσκάλεσε τις κυβερνήσεις Ελλάδας και Τουρκίας για να συζητήσουν στο Λονδίνο διάφορα θέματα μεταξύ των οποίων και το Κυπριακό. Έτσι η Τουρκία έμπαινε ξανά στο πολιτικό παιχνίδι για την Κύπρο. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης δεν βρέθηκε λύση.

- Η Αγγλία, δηλαδή, ήθελε να βρεθεί λύση;
- Στην πραγματικότητα ήθελε να σταματήσει τον ένοπλο αγώνα.
- Ας διαβάσουμε παρακάτω, μήπως καταλάβουμε τη στάση της.

Στις 28 Οκτωβρίου 1955, ανακοινώθηκε η πρώτη θανατική καταδίκη μέλους της ΕΟΚΑ, του Μιχαήλ Καραολή, για φόνο ελληνοκύπριου αστυνομικού. Τον Νοέμβριο, η ΕΟΚΑ πραγματοποίησε τις πρώτες επιθέσεις εναντίον στρατιωτικών στόχων και ενέδρες σε αυτοκινητοπομπές. Η Κύπρος κηρύχτηκε σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Το ΑΚΕΛ και οι οργανώσεις του κηρύχθηκαν παράνομες. Δεκάδες στελέχη του κυπριακού κομμουνιστικού κόμματος συνελήφθησαν. Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος συνελήφθη στις 9 Μαρτίου 1956 στο αεροδρόμιο της Λευκωσίας και εξορίστηκε. Η βρετανική πλευρά συνέχισε τη σκληρή στάση της. Στις 10 Μαΐου 1956, απαγχονίστηκαν οι μαχητές της ΕΟΚΑ Μιχαήλ Καραολής και Ανδρέας Δημητρίου. Στις 14 Μαρτίου, απαγχονίστηκε ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης. Στις 28 Μαρτίου 1957, απελευθερώθηκε ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος. Όταν έφτασε στο νησί, στις 3 Δεκεμβρίου 1957, δήλωσε ότι είναι αντίθετος στη βία.

- Ο Ευαγόρας άφησε πίσω του πολλά ποιήματα, καθώς ήταν ποιητής. Το πιο γνωστό είναι το *Θα πάρω μίαν ανηφοριά*. Το έγραψε σε ένα κομμάτι χαρτί και το άφησε στην τάξη του ως αποχαιρετιστήριο μήνυμα για τους συμμαθητές του.

Παλιοί συμμαθηταί,..

Θα πάρω μίαν ανηφοριά,
θα πάρω μονοπάτια
Να βρω τα σκαλοπάτια
που παν' στη Λευτεριά.

Θ' αφήσω αδελφία, συγγενείς
τη μάνα, τον πατέρα
μεσ' τα λαγκάδια πέρα
και στις βουνοπλαγιές.

Ψάχνοντας για τη Λευτεριά
θα 'χω παρέα μόνη
κατάλευκο το χιόνι,
βουνά και ρεματιές.

Τώρα κι αν είναι χειμωνιά,
θα 'ρθει το καλοκαίρι
Τη Λευτεριά να φέρει
σε πόλεις και χωριά.
Μα δεν μπορώ να καρτερώ

Θα πάρω μίαν ανηφοριά
θα πάρω μονοπάτια
να βρω τα σκαλοπάτια
που παν' στη Λευτεριά.

Τα σκαλοπάτια θ' ανεβώ,
θα μπω σ' ένα παλάτι
το ξέρω θάν απάτη
δεν θάναι αληθινό.

Μες το παλάτι θα γυρνώ,
ώσπου να βρω το θρόνο,
Βασίλισσα μια μόνο
να κάθεται σ' αυτό.

Κόρη πανώρια, θα της πω
άνοιξε τα φτερά σου
και πάρε με κοντά σου
μονάχ' αυτό ζητώ.

Παλληκαρίδη Ανδρέα, *Ο ήρωας Ευαγόρας Παλληκαρίδης, φωτεινός φάρος της μαθητικής νεολαίας*, σ. 42-43, Εκδόσεις «Πάργα», Λευκωσία 1997.

- Ποια συναισθήματα σας προκαλεί το παραπάνω ποίημα;

1 του Γενάρη 1956

Ο Μιχάλης Καραολής οδηγείται στο δικαστήριο. Θα καταδικαστεί σε θάνατο και θα εκτελεστεί από τους Άγγλους με απαγχονισμό.

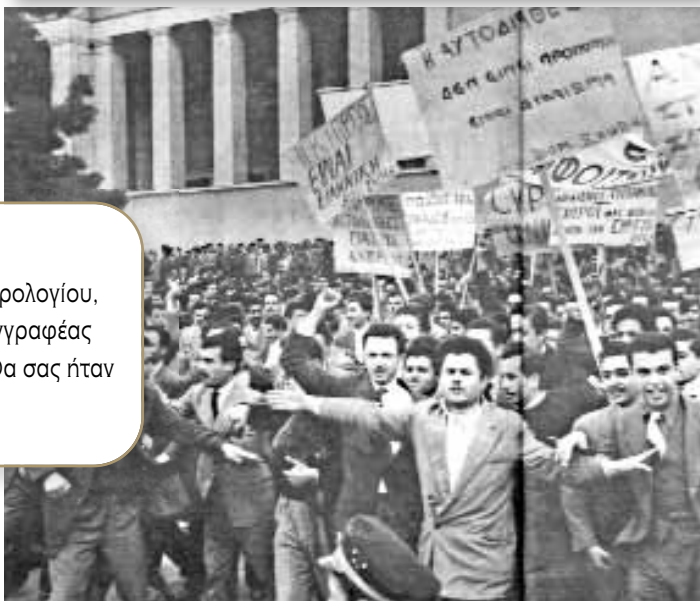
Βρετανικό μπλόκο σε δρόμο της Λευκωσίας.

- Είναι συγκινητικά τα συναισθήματα που περιγράφονται σ' αυτή τη σελίδα του ημερολογίου, αλλά και η αισιοδοξία που εκφράζει ο συγγραφέας του, αν και οι συνθήκες ήταν δύσκολες. Θα σας ήταν εύκολο να μιλήσετε γι' αυτά;

Φοιτητική διαδήλωση για την αυτοδιάθεση της Κύπρου, στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Στις 12 τα μεσάνυχτα στις 31 του Δεκέμβρη σβήσαμε τα φώτα. Είκοσι εννέα κρατούμενοι της παράγκας αρ. 9 υποδεχτήκαμε τον καινούργιο χρόνο τραγουδώντας τον «Αη – Βασίλη». Είκοσι εννέα κρατούμενοι μακριά από τους δικούς τους, από τις οικογένειές τους και τα παιδιά τους, τη μόρφωσή τους, γιόρτασαν τα πιο ταπεινά μα και τα πιο ευχάριστα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά. Ο Πανίκος έπαιζε ακορντεόν. Και στις άλλες παράγκες γίνηκε κάτι παρόμοιο. Ύστερα ψάλλαμε τον Εθνικό Ύμνο και κάναμε αυτοσχέδια προσευχή. Όλοι σφίγγαμε τα χέρια των άλλων κι ευχόμαστε στον καθένα «χρόνια πολλά». Ήταν πολύ συγκινητική σκηνή. Εκατόν είκοσι τέσσερις μέρες από τότε που συνελήφθηκα. Τέσσερις μήνες. Μακριά από τους δικούς μου, μακριά από τον άλλο κόσμο. Στερούμενος τα δικαιώματα του Ανθρώπου. Χωρίς καμιά κατηγορία, χωρίς δίκη. Για κάποιο καταπιεστικό χιτλερικό νόμο, που θεσπίστηκε τον Ιούλιο του 1955. Όλοι περιμέναμε πως με τον καινούργιο χρόνο θα βρεθεί μια καλή λύση του Κυπριακού και θα ξαναβγούμε, ελεύθεροι πολίτες. Για να συνεχίσουμε την παλιά μας ζωή...

Νίνου Φενέκ Μικελίδη, *Το D.P.* 88:
Ημερολόγιο της φυλακής (1955– 1956), σ. 127-129,
Καστανιώτης, Αθήνα 2000.

- Μα, οι Τούρκοι, γιατί μπήκαν πάλι στο παιχνίδι;
- Ήταν ένα μέρος του πληθυσμού της Κύπρου, άρα τους ενδιέφερε το θέμα της ένωσης με την Ελλάδα.
- Σίγουρα, δεν θα την ήθελαν.
- Εννοείται! Είχαν άλλα σχέδια.

Από τους πρώτους μήνες του 1958, η κατάσταση γινόταν όλο και πιο δύσκολη. Οι Έλληνες συγκρούονταν με τους Τούρκους αλλά και μεταξύ τους. Η συμβίωση μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων της Κύπρου φαινόταν να είναι αδύνατη.

Στις 19 Ιουνίου 1958, ανακοινώθηκε το σχέδιο Μακμίλ(λ)αν-Φουτ. Βασίζονταν στον «συνεταιρισμό» των τριών κυβερνήσεων για τη διακυβέρνηση του νησιού. Ο κυβερνήτης θα ήταν Βρετανός. Στη διοίκηση θα υπήρχαν εκπρόσωποι της Ελλάδας και της Τουρκίας. Ήταν μια πρόταση που «έλυε» το πρόβλημα. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ πρότεινε να το δεχτούν. Ο Μακάριος και η ελληνική κυβέρνηση δεν δέχτηκαν, όμως, τις νέες προτάσεις. Αντίθετα, η τουρκική κυβέρνηση συμφώνησε.

Ο πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής υποδέχεται τον βρετανό ομόλογό του Χάρολντ Μακμίλ(λ)αν. Αθήνα, Αύγουστος 1958.

- Γιατί, λέτε παιδιά, ο Μακάριος δεν δέχτηκε αυτό το σχέδιο, αφού πρότεινε μια λύση;

Το Κυπριακό συζητήθηκε στη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), τον Δεκέμβριο του 1958. Η τελική απόφαση, όμως, για το θέμα της ανεξαρτησίας πάρθηκε στο Λονδίνο, στις 17-19 Φεβρουαρίου 1959. Στην Αθήνα δεν έλειψαν οι διαμαρτυρίες. Ανάλογα συναισθήματα υπήρχαν και στη Λευκωσία. Το κλίμα όμως εκεί ήταν πανηγυρικό για την επιστροφή του αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Η Ελλάδα, η Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν οι «Εγγυητρίες Δυνάμεις» για την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στις 13 Δεκεμβρίου 1959, έγιναν οι προεδρικές εκλογές. Νικητής ήταν ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος. Στις 16 Αυγούστου 1960, η Μεγάλη Βρετανία παρέδωσε τη διακυβέρνηση του τόπου στην Κυπριακή Δημοκρατία.

- Να που τα κατάφερε, τελικά, ο Μακάριος και πέτυχε την ανεξαρτησία.
- Κατά κάποιο τρόπο ναι. Όμως, κατά βάθος, κανείς δεν ήταν απόλυτα ικανοποιημένος.
- Ποιο νομίζετε ότι ήταν εκείνο που ανησυχούσε τον Μακάριο;

Η υπογραφή της Συμφωνίας για την ανεξαρτησία της Κύπρου στο Λονδίνο το 1959.

Οι συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου είχαν πολλά αρνητικά σημεία. Πολλοί ήταν δυσαρεστημένοι. Παρόλα αυτά, άρχισαν οι διαδικασίες για τη συγκρότηση του νέου κράτους, της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η Σημαία και το Έμβλημα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

- Γιατί οι Τούρκοι δέχτηκαν τη συμφωνία, αφού άλλα είχαν στο μυαλό τους.
- Σίγουρα, ήταν ένα βήμα γι' αυτούς. Μόνο έτσι θα μπορούσαν να πετύχουν τους στόχους τους.
- Για να δούμε.

Η υπογραφή των τελικών κειμένων των συμφωνιών για την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Λευκωσία, 16 Αυγούστου 1960.

Με ενέργειες του Μακάριου, το νέο κράτος αναγνωρίστηκε απ' όλο τον κόσμο. Στο εσωτερικό όμως αντιμετώπιζε δυσκολίες. Οι δύο κοινότητες θεώρησαν ότι δεν είχαν πραγματοποιηθεί αυτά που ήθελαν.

Η πόλη της Λευκωσίας όπου εγκαταστάθηκε η «Πράσινη Γραμμή».

Τον Δεκέμβριο του 1963, άρχισαν οι ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ ελληνοκυπριακών και τουρκοκυπριακών ένοπλων ομάδων. Οι Τουρκοκύπριοι άρχισαν να εγκαταλείπουν τα μικτά χωριά. Πήγαιναν σε περιοχές που έλεγχαν οι τουρκικές δυνάμεις. Η συμφωνία για «κατάπαυση του πυρός» που υπογράφηκε, στις 30 Δεκεμβρίου 1963, δεν τηρήθηκε. Έτσι χαράχτηκε η «Πράσινη

Γραμμή» για τον διαχωρισμό των αντιμαχομένων στη Λευκωσία. Ωστόσο οι συγκρούσεις συνεχίζονταν.

-Τελικά έχετε καταλάβει τι ήταν αυτή η «Πράσινη Γραμμή»; Τι συνέπειες μπορεί να είχε;

Μεγάλη συγκέντρωση φοιτητών και σπουδαστών για την Κύπρο, στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου, Αθήνα 3 Μαρτίου 1964.

Έγιναν προσπάθειες από πολλές πλευρές για να εμποδίσουν την τουρκική εισβολή. Στις 15 Ιανουαρίου 1964, πραγματοποιήθηκε στο Λονδίνο διάσκεψη με τη συμμετοχή των «τριών Εγγυητριών Δυνάμεων» και των δύο κοινοτήτων της Κύπρου. Στη διάσκεψη η τουρκική πλευρά παρουσίασε ένα σχέδιο λύσης, που οδηγούσε στη διχοτόμηση της Κύπρου, με το γεωγραφικό διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων και τη μετακίνηση πληθυσμών. Και η αμερικάνικη κυβέρνηση προσπάθησε να λύσει το πρόβλημα. Έφτιαξε ένα σχέδιο επίλυσης του Κυπριακού, το σχέδιο Άτσεσον, που κατά τη γνώμη τους, ικανοποιούσε και τις δύο πλευρές. Στις αρχές Ιουλίου 1964, πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη νέα συνάντηση για να συζητηθεί η πρόταση της Αμερικής για το Κυπριακό.

- Καλά, η Αμερική τι δουλειά είχε στην περιοχή;
- Κανονικά, δεν είχε καμία. Σίγουρα, όμως, κάποιο συμφέρον θα είχε.
- Δεν καταλαβαίνω. Για εξήγησέ μας.
- Διαβάστε παρακάτω και θα καταλάβετε.

Στο μεταξύ, στην Κύπρο εξακολουθούσε να επικρατεί ένταση. Η Τουρκία απειλούσε με εισβολή. Οι Η.Π.Α., η Βρετανία και το ΝΑΤΟ έδειχναν ενδιαφέρον για το νησί. Είχαν συμφέροντα στις περιοχές των πετρελαιοπηγών και η Κύπρος βρισκόταν εκεί κοντά. Στις 7 Αυγούστου 1964, η τουρκική αεροπορία άρχισε βομβαρδισμούς. Η κατάσταση παρέμενε σοβαρή. Ο Μακάριος κατηγορούνταν από την ενωτική παράταξη ότι δεν προωθούσε την ένωση. Μετά τα αιματηρά γεγονότα του 1963-1964, η κατάσταση

Από την επίσκεψη του Μακαρίου στον Γεώργιο Παπανδρέου, Αθήνα 20 Αυγούστου 1964.

- Μετά απ' όλα αυτά έχετε μήπως καταλάβει τι προσπαθούσε να πετύχει ο Μακάριος;

Τουρκοκύπριοι διαδηλώνουν στον τουρκικό τομέα της Λευκωσίας κατά της ένωσης και υπέρ της διχοτόμησης.

στην Κύπρο γινόταν πιο δύσκολη. Στην Ελλάδα επιβλήθηκε Δικτατορία, από το συνταγματάρχη Γεώργιο Παπαδόπουλο, στις 21 Απριλίου 1967. Η είδηση έγινε δεκτή με ανησυχία στην Κύπρο. Όσοι ήθελαν την ένωση είδαν ευνοϊκά αυτή την εξέλιξη. Η χούντα για να λύσει το Κυπριακό, πρότεινε στην Τουρκία να αποδεχτεί την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, με ανταλλάγματα. Το Φεβρουάριο του 1968, έγιναν προεδρικές εκλογές στην Κύπρο. Ο Μακάριος βλέποντας τώρα πως η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα ήταν επιθυμητή αλλά όχι εφικτή κάτω από τις κρατούσες συνθήκες, στράφηκε προς τη λύση της πολιτικής ανεξαρτησίας του νησιού. Όταν κέρδισε τις εκλογές, εξήγγειλε μια σειρά από μέτρα καλής θέλησης προς τους Τουρκοκύπριους. Όμως η τουρκοκυπριακή πλευρά δεν ανταποκρίθηκε στα μέτρα αυτά. Επιθυμούσε τη διχοτόμηση. Η πολιτική του Μακαρίου δεν άρεσε καθόλου σε όσους ήθελαν την ένωση. Οι Η.Π.Α. και το ΝΑΤΟ πίστευαν ότι ο Μακάριος τους εμπόδιζε να λύσουν το Κυπριακό σύμφωνα με τα συμφέροντά τους. Έτσι μαζί με την ενωτική παράταξη και τη χουντική κυβέρνηση στην Ελλάδα, προσπάθησαν να διώξουν τον Μακάριο για να εκπληρώσουν τους στόχους τους.

Στη σύνοδο στη Λισαβόνα, στις 3-4 Ιουνίου 1971, οι υπουργοί Εξωτερικών των χωρών μελών του ΝΑΤΟ συμφώνησαν στην ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, δίνοντας εδαφικά ανταλλάγματα στην Τουρκία. Η χουντική κυβέρνηση ζήτησε από τον Μακάριο να κάνει υποχωρήσεις. Εκείνος, όμως, αρνήθηκε και δεν φοβήθηκε τις απειλές που ακολούθησαν. Τότε ήταν που αποφασίστηκε η απομάκρυνση του από την εξουσία. Η χούντα έθεσε όρους στον Μακάριο για την απόσυρση του ίδιου από την πολιτική. Η κυπριακή κυβέρνηση και ο ίδιος τους απέρριψαν. Την ίδια στιγμή, η Τουρκία άρχισε και πάλι να κάνει λόγο για επέμβαση στην Κύπρο. Αφού ο Μακάριος δεν υπάκουσε στις υποδείξεις, η χούντα και η ΕΟΚΑ Β΄ άρχισαν να σχεδιάζουν την ανατροπή του με πραξικόπημα.

Ο Γεώργιος Γρίβας μιλά στο θέατρο Ακροπόλ στην Αθήνα. Εξαγγέλλει νέο αγώνα για την ένωση.

Ο Γ. Παπαδόπουλος υποδέχεται τον Μακάριο στην Αθήνα. Υποκλίνεται και φιλά το χέρι του.

- Πιστεύετε ότι ήταν ειλικρινής η στάση του Παπαδόπουλου απέναντι στον Μακάριο;

Ο Γεώργιος Παπαδόπουλος δεν ήθελε να αποκαλυφθεί η σχέση της χούντας με την ΕΟΚΑ Β΄. Γι' αυτό ζήτησε από τον Γεώργιο Γρίβα, αρχηγό της ΕΟΚΑ Β΄, να διαλύσει την οργάνωσή του. Ο Γ. Γρίβας δεν υπάκουσε. Στις 14 του Νοέμβρη 1973, στην Αθήνα οι φοιτητές ξεσηκώθηκαν κατά της Δικτατορίας, προκαλώντας την εξέγερση του Πολυτεχνείου στις 17 Νοεμβρίου 1973. Η χούντα χρησιμοποίησε τανκ για να τους σταματήσει. Μια εβδομάδα αργότερα, ο ταξίαρχος Δημήτριος Ιωαννίδης παραμέρισε τον δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλο και διοικούσε τη χώρα από το παρασκήνιο.

Ο Μακάριος με τον Γ. Γρίβα και τον Γ. Παπαδόπουλο, όταν ο τελευταίος είχε έρθει στην Κύπρο το καλοκαίρι του 1967.

Μαθητές στη Μόρφου σπκώνουν την ελληνική σημαία στο διοικητήριο της κωμόπολης. Είχαν πειστεί ότι ο Μακάριος ήταν το τελευταίο εμπόδιο για την ένωση.

- Γιατί έπρεπε να πειστούν οι μαθητές; Ποιοι προσπαθούσαν να τους πείσουν;
- Δύσκολα τα πράγματα! Η κατάσταση πήγαινε από το κακό στο χειρότερο.
- Έτσι ακριβώς ήταν. Ο Μακάριος φαίνεται ότι δεν είχε ισχυρή εξωτερική υποστήριξη. Τα συμφέροντα με τα οποία τα έβαλε ήταν μεγάλα. Ακόμη και η Ε.Ο.Κ., στην οποία ο Μακάριος προσπάθησε να εντάξει την Κύπρο, για να αποκτήσει μια υποστήριξη, αποδείχτηκε ανίσχυρη.
- Ας συνεχίσουμε, όμως.

Με την επικράτηση του Δ. Ιωαννίδη, οι σχέσεις του Γ. Γρίβα με τη χούντα τακτοποιήθηκαν. Στις 27 Ιανουαρίου 1974, ο Γ. Γρίβας πέθανε. Με το θάνατο του αρχηγού της ΕΟΚΑ Β', όλοι έλπιζαν ότι θα σταματούσε η δράση της οργάνωσης. Ο δικτάτορας Δ. Ιωαννίδης, όμως, υποσχέθηκε να βοηθήσει με χρήματα την οργάνωση. Η ΕΟΚΑ Β' κηρύχτηκε παράνομη στις 25 Απριλίου 1974. Δήλωσε, όμως, ότι δεν θα συνέχιζε τον ένοπλο αγώνα. Στις 2 Ιουλίου 1974, έγινε στην Αθήνα μυστική σύσκεψη της χούντας. Κατά τη σύσκεψη ορίστηκε η ημερομηνία για τη διενέργεια πραξικοπήματος εναντίον του Μακαρίου, στις 15 Ιουλίου 1974.

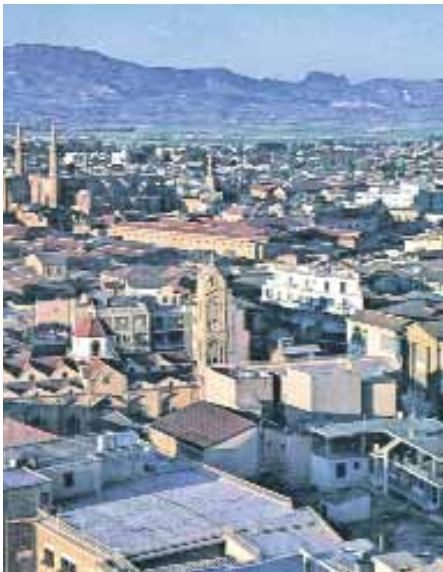
- Δείτε, παιδιά, όλες αυτές εδώ τις φωτογραφίες. Είναι όμορφη χώρα η Κύπρος. Αλήθεια, ξέρετε ποιες από τις περιοχές αυτές κατέχουν ακόμα και σήμερα οι Τούρκοι;

Άποψη της Λεμεσού.

Κερύνεια. Η καθημερινή ζωή στο λιμάνι, πριν από την τουρκική εισβολή.

Άποψη της Λευκωσίας, πριν από την τουρκική εισβολή του 1974.

Τη Δευτέρα 15 Ιουλίου 1974 τανκ και στρατιώτες της Εθνικής Φρουράς, που τους οδηγούσαν χουντικοί αξιωματικοί και στελέχη της ΕΟΚΑ Β', χτύπησαν το προεδρικό μέγαρο, την Αρχιεπισκοπή και άλλα στρατηγικά σημεία, στη Λευκωσία και σε άλλες πόλεις. Ο Μακάριος κατάφερε να διαφύγει με τη βοήθεια μελών της φρουράς του. Κατόρθωσε να φτάσει με συνοδεία μερικών μελών της φρουράς του στην Πάφο. Πίστευε ότι ο κόσμος θα έβγαινε στους δρόμους και θα αντιστεκόταν. Ωστόσο η χούντα έλεγχε το κυπριακό ραδιόφωνο και τις τηλεπικοινωνίες. Διέδιδε ψέματα ότι ο Μακάριος είχε σκοτωθεί. Έτσι δεν υπήρξε λαϊκή αντίδραση.

Στις 20 Ιουλίου, το πρωί, τα άρματα της Εθνικής Φρουράς ήταν παραταγμένα στην περιοχή Χίλτον της Λευκωσίας, προσφέροντας ασφάλεια στο πραξικοπηματικό καθεστώς.

- Παρατηρήστε τη φωτογραφία. Είναι εύκολο να καταλάβετε τις συνθήκες που επικράτησαν μετά το πραξικόπημα.

-Τελικά ο λαός ξεγελάστηκε.
 -Ναι. Αλλά ο Μακάριος σώθηκε.
 -Διάβασε παρακάτω, έχουμε αγωγή.

Μετά την ανατροπή του Μακαρίου, ο βουλευτής Νίκος Σαμπών διορίστηκε πρόεδρος της Κύπρου από τους πραξικοπηματίες. Αυτός διαβεβαίωσε τους Τουρκοκύπριους ότι δεν έχουν να φοβηθούν τίποτε και ότι οι συνομιλίες θα συνεχίζονταν για τη λύση του Κυπριακού. Κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος πολλοί άνθρωποι συνελήφθησαν, βασανίστηκαν, εκτελέστηκαν ή κλείστηκαν στις φυλακές. Ο Μακάριος αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το νησί. Πήγε στη Μάλτα, με ελικόπτερο των βρετανικών βάσεων Ακρωτηρίου. Από εκεί, στις 17 Ιουλίου 1974, έφτασε στο Λονδίνο.

Προετοιμασία της τουρκικής πολεμικής αεροπορίας για την εισβολή.

Τουρκική αφίσα «Η ...ειρηνική επιχείρηση».

Στο μεταξύ στην Κύπρο επικρατούσε τρομοκρατία. Ο Μακάριος κατάγγειλε τη χούντα ως υπεύθυνη για την κατάλυση της δημοκρατίας στο νησί. Αργότερα, ο Μακάριος κατηγορήθηκε από τους αντιπάλους του ότι με αυτόν τον τρόπο πρόσφερε την αφορμή στην Τουρκία να εισβάλει στην Κύπρο. Για την εισβολή, όμως, ευθύνονται εκείνοι που πραγματοποίησαν το πραξικόπημα και όχι εκείνοι που το κατάγγειλαν. Το απόγευμα της Παρασκευής 19 Ιουλίου 1974, ο τουρκικός πολεμικός στόλος ξεκίνησε για την απόβαση στο νησί. Η Τουρκία πρόβαλε ως αιτία της εισβολής τη διατάραξη της συνταγματικής τάξης στην Κύπρο και την προστασία των Τουρκοκυπρίων. Έτσι, ξεκίνησε τις επιχειρήσεις της εισβολής τις πρώτες πρωινές ώρες της 20ης Ιουλίου 1974. Η απόβαση άρχισε από τα δυτικά της Κερύνειας. Η αρχική φάση δεν συνάντησε έντονη αντίσταση, γιατί η χούντα είχε ανακαλέσει από την Κύπρο ένα μέρος των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων αποδυναμώνοντας την άμυνα του νησιού.

Βομβαρδισμός της Λευκωσίας από την τουρκική αεροπορία.

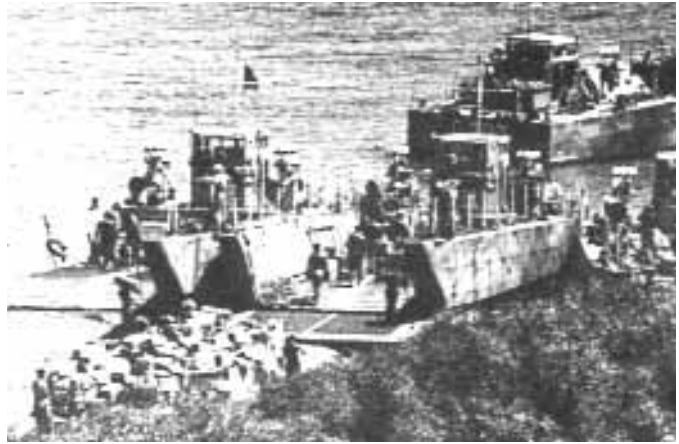
Η Αμμόχωστος καίγεται.

Αντίσταση κυπριακού λαού. Τουρκοκύπριοι συλλαμβάνονται αιχμάλωτοι και κρατούνται στο γήπεδο της πόλης.

Παρά τις δυσκολίες που οι Ελληνοκύπριοι αντιμετώπιζαν, μπόρεσαν να αντισταθούν στις τουρκικές δυνάμεις. Αν στο νότιο και δυτικό μέρος του νησιού τα πράγματα πήγαν καλά, στο βόρειο και ανατολικό τμήμα οι εξελίξεις δεν ήταν τόσο καλές. Οι προσπάθειες για την κατάληψη του φρουρίου της Αμμοχώστου απέτυχαν. Στις 20 Ιουλίου 1974, εκδόθηκε από τον Ο.Η.Ε. ψήφισμα που ζητούσε την κατάπαυση του πυρός στην Κύπρο. Όταν τέθηκε σε εφαρμογή η απόφαση τα τουρκικά στρατεύματα κατείχαν το 2,5% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στη διάρκεια της ανακωχής και σε όλο το διάστημα μέχρι την έναρξη της δεύτερης εισβολής, η Τουρκία συνέχιζε ν' αποβιβάζει στρατό στην Κύπρο. Συνέχιζε, επίσης, να επεκτείνει την περιοχή που έλεγχε. Οι Ελληνοκύπριοι φοβούνταν, πως αν πρόβαλαν αντίσταση, θα διακοπτόταν η ανακωχή. Οι τουρκικές προσπάθειες για κατάληψη όλο και μεγαλύτερου μέρους της Κύπρου εντάθηκαν τις τελευταίες μέρες του Ιουλίου και τις πρώτες μέρες του Αυγούστου.

- Η Τουρκία τελικά πέτυχε τον στόχο της.
- Αυτό ήταν αναμενόμενο ύστερα από τέτοια υποστήριξη.
- Και οι Έλληνες βέβαια προσπάθησαν να βοηθήσουν την Κύπρο. Προσέξτε τι γράφει εδώ.

Τουρκικά πλοία με πολεμοφόδια στην Κερύνεια.

Η άμυνα της Κύπρου είχε αρκετά προβλήματα. Τόσο η επιστράτευση που διατάχτηκε στις 20 Ιουλίου, όσο και η μετακίνηση των στρατιωτών στο πεδίο της μάχης, έγιναν με δυσκολία. Ακόμη σε πολλές περιπτώσεις φαίνεται να επικρατούσε σύγχυση. Παράδειγμα της σύγχυσης αυτής είναι το τραγικό επεισόδιο της κατάρριψης ενός μεταγωγικού αεροσκάφους της ελληνικής πολεμικής αεροπορίας, που μετέφερε ενισχύσεις από την Ελλάδα. Εκτός από το παραπάνω περιστατικό, μετά την έναρξη της εισβολής, έγιναν και κάποιες άλλες προσπάθειες ενίσχυσης της άμυνας της Κύπρου από την Ελλάδα, όμως καμιά δεν ολοκληρώθηκε. Από το απόγευμα της 22ας Ιουλίου 1974, είχε αρχίσει να ισχύει η κατάπαυση του πυρός στην Κύπρο. Την ίδια περίοδο στην Ελλάδα η χούντα έπεφτε και εγκαθιδρυόταν το πολίτευμα της προοδρευόμενης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Στο διάστημα μεταξύ 23ης Ιουλίου και 14ης Αυγούστου, αναζητήθηκαν τρόποι για τη στρατιωτική ενίσχυση της Κύπρου με τη μεταφορά στρατιωτικού υλικού και πυρομαχικών. Πολλοί πίστευαν ότι ενισχύσεις από την Ελλάδα θα στήριζαν ψυχολογικά την ελληνοκυπριακή πλευρά, αλλά θα λειτουργούσαν και ως αφορμή για τουρκικές επιχειρήσεις.

- Ήταν τραγικό γεγονός η κατάρριψη του ελληνικού αεροπλάνου. Πώς έγινε;
- Κανείς δεν ξέρει. Είπαν ότι μπερδεύτηκαν, δεν κατάλαβαν ότι ήταν ελληνικό.
- Πάντως η Ελλάδα βοήθησε, έτσι δεν είναι;
- Προσπάθησε τουλάχιστον. Ο αγώνας, τελικά, ήταν άνισος.

Ο Γερόλακκος μετά τους βομβαρδισμούς της τουρκικής αεροπορίας.

Αφίσα του Μπουλέντ Ετζεβίτ με την οποία προβάλλει το «επίτευγμά» του στην Κύπρο.

Οι συνομιλίες για την ειρήνη έγιναν σε δύο γύρους στη Γενεύη. Στις συνομιλίες συμμετείχαν οι τρεις Εγγυήτριες Δυνάμεις με εκπροσώπους τους υπουργούς Εξωτερικών. Στον δεύτερο γύρο των συνομιλιών συμμετείχαν και αντιπροσωπεΐες των δύο κοινοτήτων, της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής. Ο πρώτος γύρος άφησε κάποιες ελπίδες για ειρηνική λύση στην Κύπρο. Αντίθετα, στο δεύτερο γύρο η τουρκική πλευρά ήταν ανυποχώρητη. Οι προσπάθειες να βρεθεί λύση ήταν εντελώς μάταιες.

Το πρωί της 14ης Αυγούστου 1974, τα τουρκικά στρατεύματα ξεκίνησαν πάλι τις επιχειρήσεις εισβολής. Σε κάποια σημεία του μετώπου, οι προσπάθειες άμυνας των Ελληνοκυπρίων ήταν πραγματικά ηρωικές. Έγινε νέα συμφωνία κατάπαυσης του πυρός, μετά από πιέσεις της διεθνούς κοινότητας. Η εισβολή οδήγησε στην κατοχή περισσότερου από το 36% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επρόκειτο για τις πιο ανεπτυγμένες οικονομικά περιοχές του νησιού. Η λεηλασία κάθε είδους αντικειμένων της πολιτιστικής κληρονομιάς, που ξεκίνησε με την εισβολή, συνεχίστηκε. Άγνωστη είναι η τύχη μεγάλου μέρους από τα πολυάριθμα αρχαία, βυζαντινά και νεότερα αντικείμενα, που βρίσκονταν σε μουσεία και σε ιδιωτικές συλλογές.

- Τελικά οι Τούρκοι επιτέθηκαν για δεύτερη φορά.
- Όμως η ανακωχή ήρθε γρήγορα. Άλλωστε είχαν, ήδη, κατακτήσει το βόρειο τμήμα του νησιού που συγκέντρωνε το 70% των πλουτοπαραγωγικών πόρων.

Χάρτης αρχαιολογικών θέσεων της Κύπρου.